

Esnaf

Alm. *Handwerker, Kleinhaendler*, **Fr.** *Artisan*, **İng.** *Artisan, craftsman, tradesman*. El sanatları veya küçük ticâretle geçinen kimselere verilen genel ad. Eskiden esnaf deyince, çok az bir sermâye ile daha çok bedenî faaliyete dayanan işleri yapan kimseler hâtıra gelirdi.

1964 Ağustos ayı içinde yürürlüğe giren 507 sayılı **Esnaf ve Küçük Sanatlar Kânunu** esnafı, “İster gezici olsun, ister bir dükkanda veya bir sokağın belli bir yerinde sâbit bulunsunlar, ticâreti sermâyesi ile birlikte vücut çalışmalarına dayanarak ve geliri o yer gelenek ve teâmülüne nazaran tâcir niteliği kazanmasını îcâb ettirmeyecek mikdârda sınırlı olan” kimseler olarak târif etmiştir. Ayrıca geçimini sınırlı olarak kamyonculuk, otomobilcilik ve şoförlükle temin eden kimselerin de esnaftan sayılacağı hükmedilmiştir.

Esnafların tâbi olduğu mecbûrî hususlar: 507 sayılı kânunla tâbi olduğu iş kolunda kurulu derneklere üye olma mecbûriyeti getirilmiştir. Aynı kânun, derneğin târifini, “Esnaf ve küçük sanat sâhipleri ile yanlarında çalışanların meslekî, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını gidermek, sanat ve ticâretlerinin meslekî, ahlâkî ve kamu yararına uygun, âhenkli ve verimli bir tarzda gelişmesini sağlamak, müşteriler ile aralarındaki münâsebetleri düzenlemek amaçları ile kuracakları tüzel kişiliğe hâiz ve kamu kurumu niteliğindeki meslekî kuruluşlar” şeklinde yapmıştır.

Esnaf derneklerinin kuruluşları: Aynı yerde ve aynı konuda birden fazla dernek kurulmamak şartıyla en az elli esnafın isteği ve Ticâret Bakanlığının izniyle kurulur. Derneklerin, kurulmadığı ilçe, bucak ve köylerde birlik tarafından “Ajanlık” tesis etme imkânı da tanınmıştır.

Derneğe üye olma nitelikleri: T.C. uyruklu veya Türkiye’de yabancı uyruklu olmakla berâber sanat ve ticâreti yürütmeye

izinli bulunmak, medenî hakları kullanma yetkisine sâhip bulunmak ve kânunda sayılan diğer niteliklerde esnaf olmak şartı aranmıştır.

Derneğin organları: Genel kurul, yönetim kurulu, denetleme kurulu ve haysiyet dîvânından müteşekkildir.

Esnaf konfederasyonu: Esnaf ve küçük sanatkârların birlikleri ve dernekleri arasında kurulan gelişme ve ilerlemeyi sağlamak ve genel olarak bağlı üyelerin çalışmalarını meslek îcâbı ve memleket menfaatına uygun bir şekilde yürütülmesini düzenlemek ve bu hususta lüzumlu görülecek her türlü tedbir ve teşebbüslerde bulunmak, Ticâret ve Sanayi Bakanlıklarınca verilecek vazifeleri yapmakla görevli olan üst kuruluş.

Konfederasyon, tüzel kişiye sâhip tek bir kuruluş olup, hukûkî statüsü, Ticâret Bakanlığının tasdîki ile geçerlilik kazanır.

Esnafın tâbi olduğu hükümler: 1) Esnaf sayılan kimseler tâcir statüsüne tâbi değildir. **Türk Ticâret Kânunu** kimlerin tâcir olduğunu, esnaf kapsamına girdiğini şöyle belirlemiştir: “İster gezici olsun, ister bir dükkanda veya muayyen bir yerde sâbit bulunsunlar, iktisâdî faaliyeti, nakdî sermayesinden ziyâde bedenî çalışmasına dayanan ve kazancı ancak geçimini sağlayamaya yetecek derecede az olan sanat ve ticâret sâhipleri tâcir değildir.” 2) Özel hükümle aksi ön görülmedikçe tâcir sıfatına bağlı müeyyide ve mükellefiyetler esnaf hakkında söz konusu olmaz. 3) Özellikle esnaf iflasa tâbi değildir. 4) Ticârî defter tutmaz. 5) İşletmenin ticâret siciline tescil etme mecburiyeti olmadığı gibi ticâret ünvânını tescil ettirmek mecbûriyeti de bulunmamaktadır. 6) İşyeri sâhibi dâhil üç kişi çalışılan işyerlerinde iş kânunu hükümleri de uygulanmaz. Buna bağlı olarak da işçilerle esnaf olan işveren arasındaki hukûkî ilişki Borçlar Kânunu hükümlerine tâbi tutulur.

Osmanlı İmparatorluğunda, esnaflara âit bâzı hususlar: Bunların kazançları ancak geçimini temin edecek kadar olurdu.

Tüccar olmayan sanat ve ticâret sâhibi kimselerdi. Genellikle sâbit olup, seyyarları da vardı. Esnafların toplantı yapmalarına ve işlerinin idâresine mahsus kurumlara “Esnaflar Loncaları” denirdi. Esnafların şikâyetleriyle ve devletle esnaf arasındaki işlerle meşgul olan esnafın büyüğü için de “Esnaflar Şeyhi” tâbiri kullanılırdı.

Osmanlı Devleti zamânındaki **Esnaflar Nizamnâmesi**’ne âit bâzı hükümler:

“... ve ekmekçilerin işlediği ekmeğin, içi ve karası olmaya...

Kasaplar, koyunu gecedan temizlemeye ve arı (temiz) satalar... ve semizini saklayıp, zaifini boğazlamayalar...

... ve ahçının pişirdiği et, çiğ olmaya ve pak koparalar... ve kâsesi ve bezi temiz ola ve kazanı kalaysız, çanakları sırçasız olmaya... ve hizmetkârları kâfir olmaya ve bellerinde fûtaları (önlükleri) temiz ola...

... ve börekçiler de gözlene!.. Hamurları, arı undan ola... Miyânesi soğanlı ola ve koyun etinden gayrı et karıştırmayalar.

Üzüm, incir ve benzeri meyvelerin (onu, on bir) akçaya (% 10 kâr ile) satıla... Bahçelerden gelen yemişler, yüzleme olmaya. Üstü nasılsa, altı da öyle ola... Pazar yerinden önce satılmaya. Yolda karşılayıp almak isteyen, muhtesip (belediye görevlisi) tutup, siyaset ede...

... Yoğurtçular da gözlene. Nişasta ve su katmayalar!.. Kaymakçılar, peynirciler, turşucular dahi gözlene. Turşu, sirke ile kurula; kepek ekşisi ile kurulmaya... Helvacılar, pekmezciler, şerbetçiler, hoşafçılar bile gözlene...

... ve terziler, dikmek için aldıkları kaftanları, vaktinde vere... Kemha ve kadife kaftanları 25 akçaya dikeler ve kadın kaftanı (iki kemha yakalı olursa) 30 akçaya dikile ve çocuk kaftanı için, emeklerine göre alına... İşlenen astar 8 arşından

eksik olmaya...

ve ipekçiler de gözlene... Şeritleri, düğmeleri kalp (sahte) olmaya.

Bürüncükçüler, çuhacılar, takiyeciler, atlasçılar dahi gözlene... Altunlu kadifenin, klaptani eksik ve seyrek olmaya..."